

Lukutaito työssä ja arjessa

Aikuisten toinen kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa

Millainen on suomalaisten aikuisten lukutaito? Millaiset ovat tietoyhteiskunnan ja elinikäisen oppimisen lukutaitovaatimukset? Näihin kysymyksiin on vastattu toteuttamalla Aikuisten kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa vuosina 1997-2000. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 1998.

Suomi osallistui tutkimuksen toiseen vaiheeseen, jota kutsutaan kansainvälisesti nimellä *The Second International Adult Literacy Survey* (SIALS). Tutkimuksen ensimmäinen vaihe *The International Adult Literacy Survey* (IALS) toteutettiin kahdessa osassa vuosina 1994 ja 1997. Tutkimuksen teoreettinen kehys, toteutus ja mittavälineet olivat samanlaiset eri vaiheissa, joten arvioinnin tuloksia voidaan pitää vertailukelpoisina. Tutkimus on tuottanut täten työikäisen aikuisväestön eli 16-65-vuotiaiden kansalliset ja kansainvälisen vertailun mahdollistavat lukutaitoprofiilit kaiken kaikkiaan 20 maasta.

Aikuisten lukutaitotutkimukseen osallistuneet maat:

SIALS-vaiheen maat	Aiemmin arvioiudut IALS-maat
Chile	Alankomaat
Italia	Australia
Norja	Belgia (flaami)
Slovenia	Irlanti
Suomi	Iso-Britannia
Sveitsi (italia)	Kanada
Tanska	Puola
Tshekki	Ruotsi
Unkari	Saksa
	Sveitsi (saksa, ranska)
Erillinen EU-hanke	Uusi-Seelanti
Portugali	Yhdysvallat

[OECD:n](#) aloitteesta tutkimusta ovat koordinoineet kansainvälisesti Statistics Canada ja Educational Testing Service USA:sta. Suomessa SIALS-tutkimus toteutettiin Opetusministeriön ja Opetushallituksen toimeksiannosta Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen yhteistyönä. Tutkimusta on johtanut *professori Pirjo Linnakylä* Koulutuksen tutkimuslaitoksesta. Päättäjöinä ovat toimineet Koulutuksen tutkimuslaitoksessa *Antero Malin* ja *Sari Sulkunen* sekä Tilastokeskuksessa *Irja Blomqvist* ja *Hannu Virtanen*.

Korkeatasoinen ja vertailukelpoinen aineisto

Aikuisten lukutaitoa on viime vuosina tarkasteltu pisimmälle kehittyneissä teollisuusmaissa sekä yksilön elinikäisen oppimisen että tietoyhteiskunnan kehittymisen avaintekijänä. Lukutaitoa ei tässä tutkimuksessa ole määritelty lukemisen perustaidoksi, vaan kyse on funktionaalisesta lukutaidosta eli siitä, kuinka hyvin aikuiset ymmärtävät ja käyttävät painettua sanaa ja kuvaa nyky-yhteiskunnan työelämässä, aikuiskoulutuksessa ja vapaa-aikanaan.

Tutkimuksessa on tuotettu korkeatasoinen ja kansainväliset vertailut mahdollistava aineisto, joka tarjoaa tilaisuuden tarkastella aikuisväestön lukutaitoprofiilia myös suhteessa kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviin taustatekijöihin, kuten lukijoiden ikään, sukupuoleen, koulutukseen, aikuisopiskeluun, työllistymiseen ja työelämän odotuksiin sekä taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin.

Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 1998. Otannalla, joka käsitti 4250 henkilöä, pyrittiin saavuttamaan 3000 vastaajaa, jotka edustivat 16-65-vuotiaita, eri koulutustasoja, sukupuolia, maantieteellisiä alueita ja taajamatyyppejä. Aineisto kerättiin käyntihaastatteluilla. Haastatteluihin sisältyi taustatietojen kysely ja lukutaidon testaus. Kaiken kaikkiaan 2928 henkilöä otokseen poimituista (69 %) osallistui haastatteluun ja lukukokeisiin. Tulokset on painotettu siten, että ne edustavat koko perusjoukkoa eli 3 200 000 suomalaista aikuista.

Ensimmäisiä kansainvälisiä vertailutuloksia SIALS-maiden osalta esitellään tarkemmin OECD:n ja Statistics Canadan juuri ilmestyneessä julkaisussa *Literacy in the information age (2000)*, joka kokoaa kaikkien Aikuisten kansainvälisen lukutaitotutkimuksen eri vaiheisiin osallistuneiden maiden tulokset. Tutkimuksen kansallinen raportti julkaistaan elokuun alussa.

Lukutaitoa arvioitiin tekstin sisällön ja tehtävien vaativuuden näkökulmasta

Aikuisten lukutaidon kansainvälisessä arvioinnissa aikuisten lukutaitoa ei tarkasteltu mekaanisena peruslukutaitona, vaan *"yksilön taitona käyttää painettua informaatiota, jotta hän voi toimia aktiivisesti yhteiskunnassa, saavuttaa omia tavoitteitaan sekä laajentaa tietojaan ja mahdollisuuksiaan."* Lukutaidon monipuolisuutta arvioitiin tekstin ja tehtävien sisällön mukaan *asiatekstien lukutaitona, dokumenttien käyttötaitona ja kvantitatiivisena eli matematiikkaa soveltavana lukutaitona.*

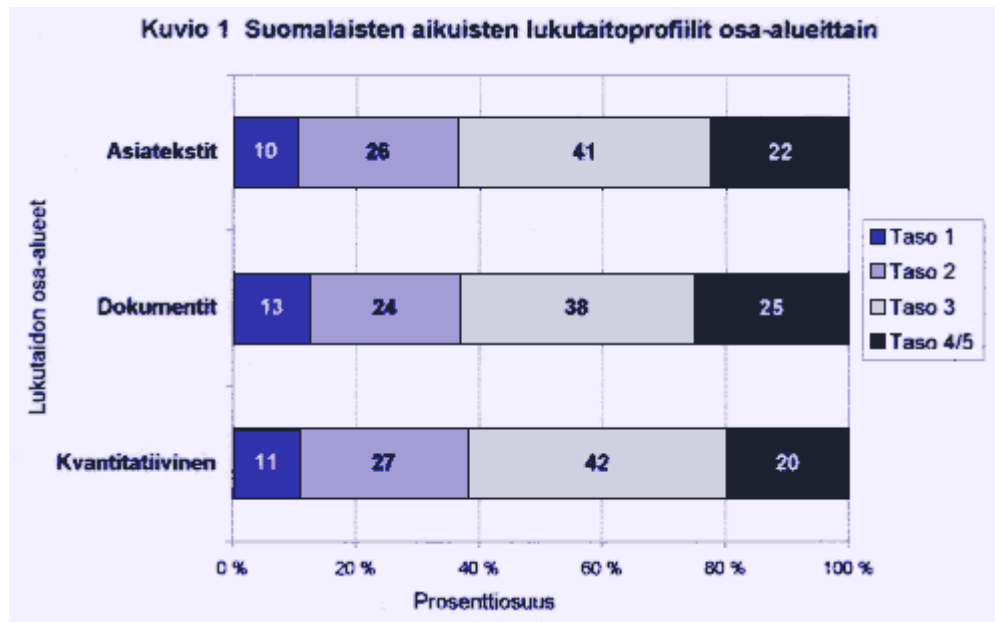
Lukutaidon profiilin tarkentamiseksi vastaajien suoritus luokiteltiin *viidelle tasolle*, jotka kuvaavat lukutehtävien edellyttämien ajatteluprosessien vaativuutta ja jotka määriteltiin tietoyhteiskunnan ja elinikäisen oppimisen lukutaidolle asettamien odotusten perusteella. *Suoritustasolle 1* sijoittuvilla aikuisilla on suuria vaikeuksia nyky-yhteiskunnan lukutehtävistä selviämässä. Vaikka he ovat perinteisessä mielessä lukutaitoisia eli hallitsevat mekaanisen perustaidon, heidän lukutaitonsa riittää vain selvästi esitettyjen yksittäisten tekstitietojen tai lukujen tunnistamiseen ja poimimiseen sekä helpon tekstin sanatarkkaan ymmärtämiseen ja yksinkertaisista laskutehtävistä selviämiseen. *Suoritustasolle 2* sijoittuvat lukijat ymmärtävät tekstin pääsisällön ja osaavat etsiä erilaista tekstitietoa, vertailla ja yhdistää sitä sekä suorittaa yhteen- ja vähennyslaskuja, jotka on esitetty selvästi tekstissä. *Suoritustasolle 3* sijoittuvat lukevat niin monipuolisesti, että heidän voi olettaa selviävän hyvin nyky-yhteiskunnan vaatimuksista. He ymmärtävät lukemansa tekstin sisällön ja osaavat tulkita sitä tilanteen mukaisesti. He osaavat etsiä erilaista ja eri muodossa esitettyä tekstitietoa, päätellä ehtoja, syitä ja seurauksia sekä määritellä itse ja suorittaa erilaisia laskutehtäviä. *Ylimmille suoritustasoille 4/5* yltyvät ne lukijat, jotka osaavat vertailla, tulkita, valikoida ja arvioida kriittisestikin erilaista tekstitietoa, vaikka se olisi kätkeyty pitkiin teksteihin, dokumentteihin, graafisiin esityksiin tai taulukoihin. Taitavimmat lukijat osaavat muodostaa tietoa soveltavia laskutehtäviä sekä suorittaa laskutoimituksia kulloisenkin ongelman ratkaisemiseksi.

Keskeiset tulokset

Aikuisten lukutaidossa on suuria eroja sekä kansallisesti että kansainvälisesti

Arviointitulokset osoittivat, että *aikuisväestön lukutaidon tasossa on suuria eroja sekä kansallisesti että kansainvälisesti*. Suomenkin aikuisissa on sekä huippulukijoita että niitä, joiden lukutaito ei riitä elinikäisen oppimisen välineeksi eikä tietoyhteiskunnan tarpeisiin.

Valtaosa suomalaisesta aikuisväestöstä eli *kaksi kolmasosaa lukee hyvin eli täyttää tietoyhteiskunnan jatkuvan oppimisen lukutaitovaatimukset eri osa-alueilla*. Noin yksi viidesosa yltyy jopa ylimmälle taitotasolle (4/5) eli lukutaitoon joka on tyyppillistä tietoyhteiskunnan asiantuntijatehtävissä (kuvio 1).

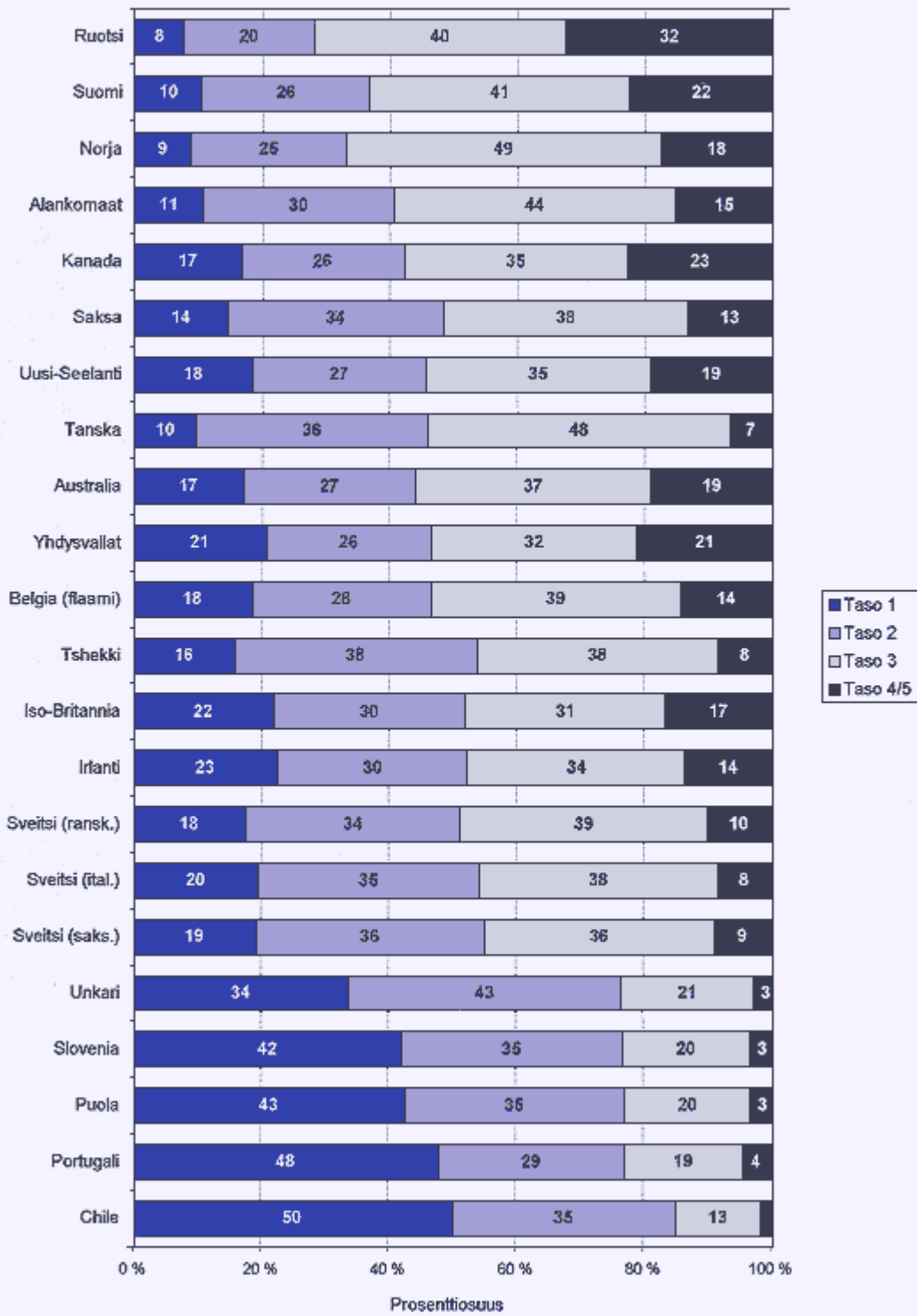
Suomalaisista aikuisista kolmasosa on kuitenkin sellaisia, jotka osaavat kyllä perinteisessä mielessä lukea, mutta joiden lukutaito jäi kahdelle alimmalle suoritustasolle (1 ja 2), mikä ei riitä tietoyhteiskunnan vaatimuksiin. Toiseksi alimmalla tasolla on aikuisista neljäsosa. He ymmärtävät kyllä lukemansa, mutta tulkinta on puutteellista ja kritiikitöntä. *Kaikkein heikoimmalle suoritustasolle (1) jäi noin kymmenesosa aikuisväestöstä eri osa-alueilla.* Tämän väestönsosan lukutaidon kehittämiseen tarvitaan erityisiä toimia sekä tietojen ja taitojen vahvistamiseksi että opiskeluhalun herättämiseksi ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisäämiseksi, sillä tämän väestönsosan syrjäytymisriski on ilmeinen.

Kansainvälisesti verrattuna suomalaisten aikuisten lukutaito on keskimäärin korkeatasoinen

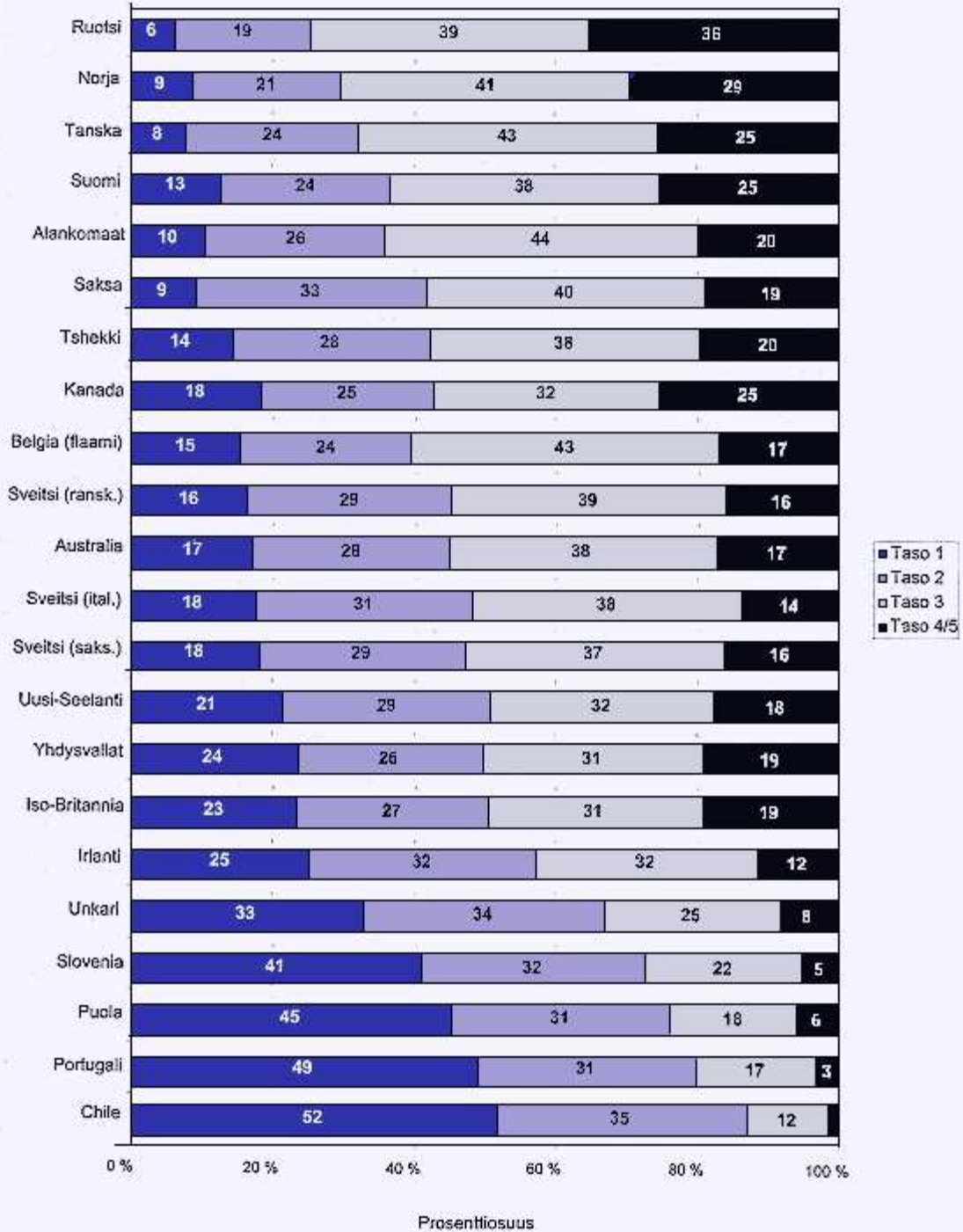
Tutkimukseen osallistuneen 20 maan vertailussa suomalainen lukutaito oli hyvää pohjoismaista tasoa (kuviot 2a-c). *Kaikki Pohjoismaat sijoittuivat selvästi kansainvälisen keskiarvon yläpuolelle kaikilla osa-alueilla.* Pohjoismailla oli myös tyypillistä alimmalle suoritustasolle jääneiden pieni osuus ja ylimmälle tasolle yltäneiden suuri määrä. Merkittävä saavutus oli myös *koetulosten kansallisen vaihteluvälin kapeus.* Näin ollen pohjoismaista lukutaitoprofiilia voi kuvata koko kansainvälisessä kehityksessä varsin korkeatasoiseksi ja tasa-arvoiseksi.

Kansallisten tulosten kansainvälinen vertailu paljastaa paitsi suomalaisen lukutaidon vahvuuden myös sen heikoimman kohdan. Kansainvälinen vertailu näet osoittaa, että asiatekstien lukutaidossa suomalaiset aikuiset ovat kansainvälistä huipputasoa. Vain ruotsalaisten taitotaso oli parempi kuin suomalaisten. Myös dokumenttien lukutaito oli kansainvälisesti verrattuna hyvä, vaikka muiden Pohjoismaiden taso ylittikin suomalaisen. Sen sijaan *kvantitatiivinen eli matematiikkaa soveltava lukutaito osoittautui kansainvälisesti vain keskitasoiseksi ja selvästi muiden Pohjoismaiden tasoa heikommaksi.* Erityisesti korkeimmalle taitotasolle sijoittuvia oli Suomessa muita Pohjoismaita selvästi vähemmän.

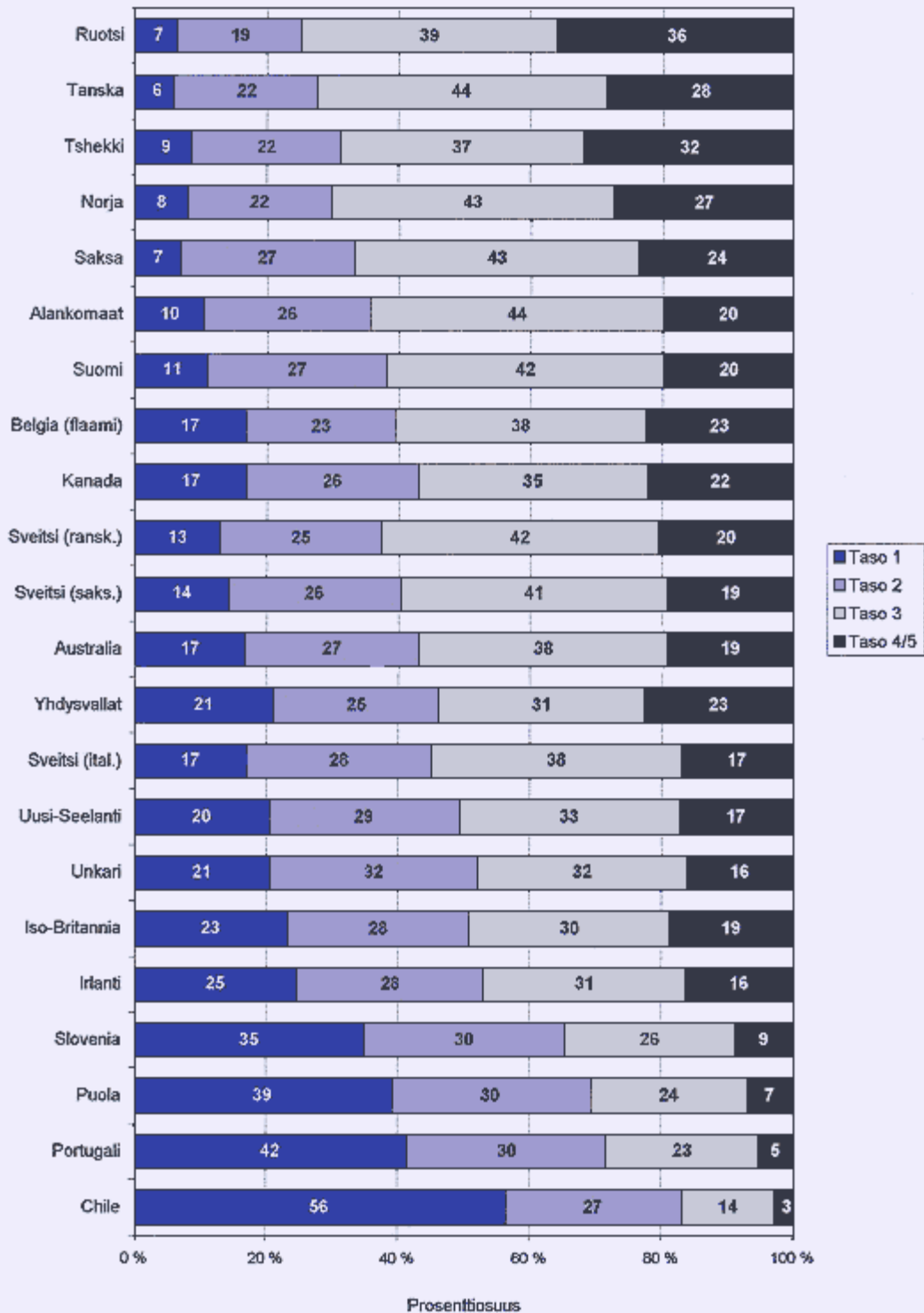
Kuvio 2a Kansainväliset vertailutulokset: asiategstien lukutaitoprofiilit keskiarvon mukaisessa järjestyksessä

Kuvio 2b Kansainväliset vertailutulokset: dokumenttien lukutaitoprofiilit keskiarvon mukaisessa järjestyksessä

Kuvio 2c Kansainväliset vertailutulokset: kvantitatiivisen lukutaidon profiilit keskiarvon mukaisessa järjestyksessä

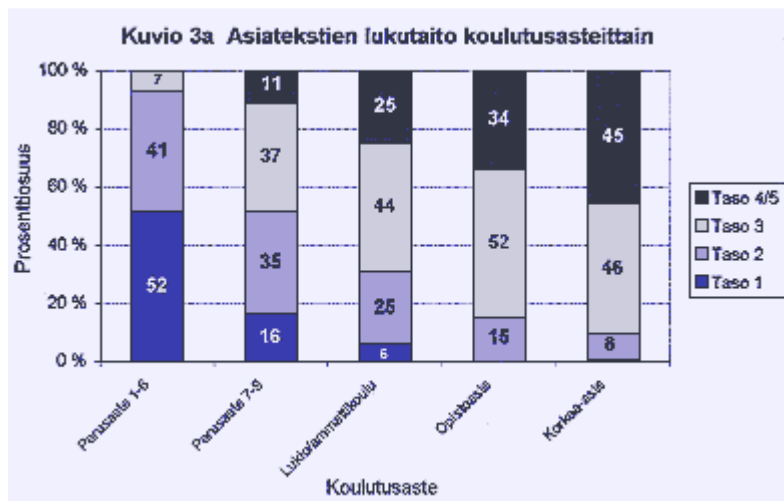
Heikotkin lukijat arvioivat oman lukutaitonsa hyväksi

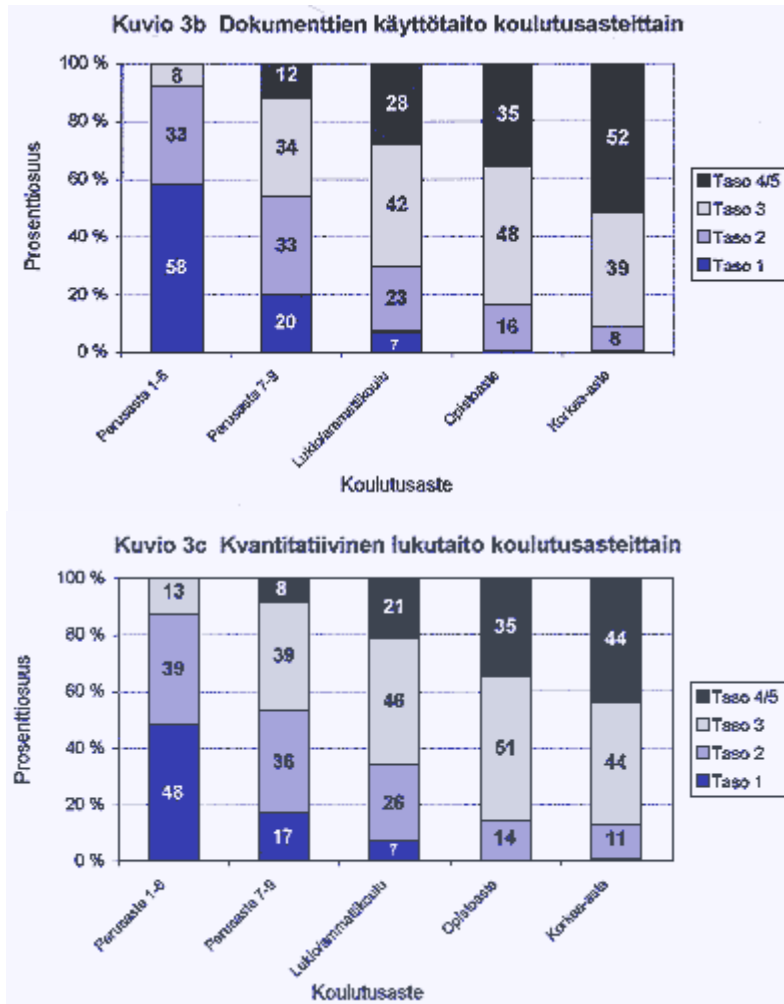
Yllättävää tuloksissa oli se, että aikuiset eivät itse juuri havainneet lukutaidossaan puutteita, vaikka testitulokset osoittivat taitotason heikoksi. Suomessakin *noin puolet niistä, jotka jäivät alimmalle taitotasolle, arvioivat itse lukutaitonsa täyttävän hyvin tai erinomaisesti sekä nykypäivän työelämän että vapaa-ajan vaatimukset*. Tulokset viittaavat siihen, että aikuisilla on usein varsin epärealistinen kuva tämän päivän työelämän ja opiskelun lukutaitovaatimuksista. Toisaalta tuloksia on suhteutettava myös siihen, että tietoyhteiskunnassakin eri ammatit ja erilaiset työtehtävät vaativat hyvin erilaista lukutaitoa, joten omaa taitotasoa verrattiin varsin erilaisiin vaatimuksiin.

Muodollinen koulutus on ratkaiseva tekijä

Aikuisten lukutaidon tason ratkaisevimaksi taustaselittäjäksi osoittautui sekä kansallisesti että kansainvälisesti muodollinen koulutustaso. Yhteys oli Suomessakin voimakas ja hyvin johdonmukainen (kuvio 3a-c). *Mitä pitempi oli muodollinen koulutus, sen parempi oli lukutaidon taso*.

Muodollisen koulutuksen roolia vahvistaa vielä vanhempien koulutustaustan vaikutus. *Sekä isän että äidin koulutuksella oli voimakas yhteys vielä aikuistenkin lukutaitoon*. Kotikulttuurin 'pitkä käsivarsi' näyttää ulottuvan sukupolvelta toiselle. Vanhempien koulutus ja useimmiten siihen yhdistyvä perheen sosioekonominen asema luo lukutaidon kannalta joko rikastavan tai rajoittavan kotikulttuurin, joka näkyy esimerkiksi kodin koulutusmyönteisyydessä, kulttuurisessa aktiivisuudessa, kotikirjaston ja muun lukumateriaalin laajuudessa ja median käytössä.

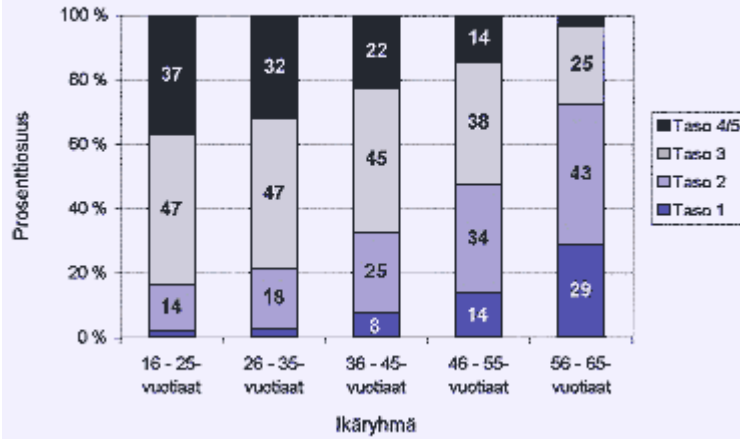

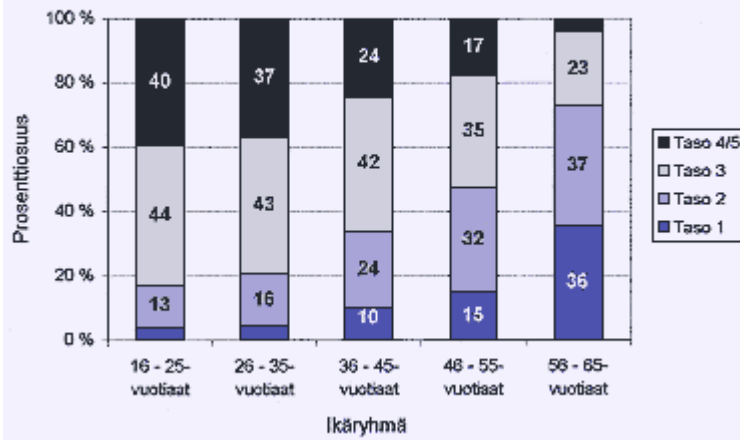
Ikäluokkien lukutaitoerot suuret - nuorimmat lukevat parhaiten

Koulutustason ohella ikä oli voimakkaasti yhteydessä lukutaidon tasoeroihin. *Mitä nuoremmasta ikäluokasta oli kyse, sitä parempi oli lukutaito.* Erot olivat suuret ja johdonmukaiset (kuvio 4a-c). Vaikka heikkoja lukijoita löytyi sekä nuorimmasta (16-25-vuotiaiden) että vanhimmasta (56-65-vuotiaiden) ikäpolvesta, vanhimmista heitä löytyi kaikkein eniten. Ikäluokkien väliset erot selittyivät osittain aikuisväestön koulutustason nousulla. Mutta vaikka koulutustaso vakioitiin, ikäluokan merkitys oli silti huomattava. Erityisesti kaksi nuorinta ikäluokkaa eli 16-25-vuotiaat ja 26-35-vuotiaat menestyivät lukukokeissa selvästi muita ikäluokkia paremmin. Nuorin ikäluokka eli 16-25-vuotiaat olivat asiategstien lukemisessa maailman huipputasoa. Myös kansainvälisesti tarkasteltuna *ikäluokkien lukutaidon tasoerot olivat Suomessa poikkeuksellisen suuret.*

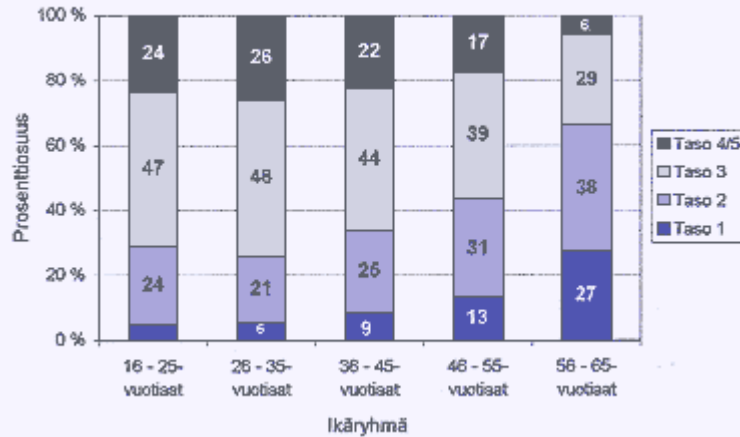
Kuvio 4a Asiategkien lukutaito ikäryhmittäin

Kuvio 4b Dokumenttien käyttötaito ikäryhmittäin

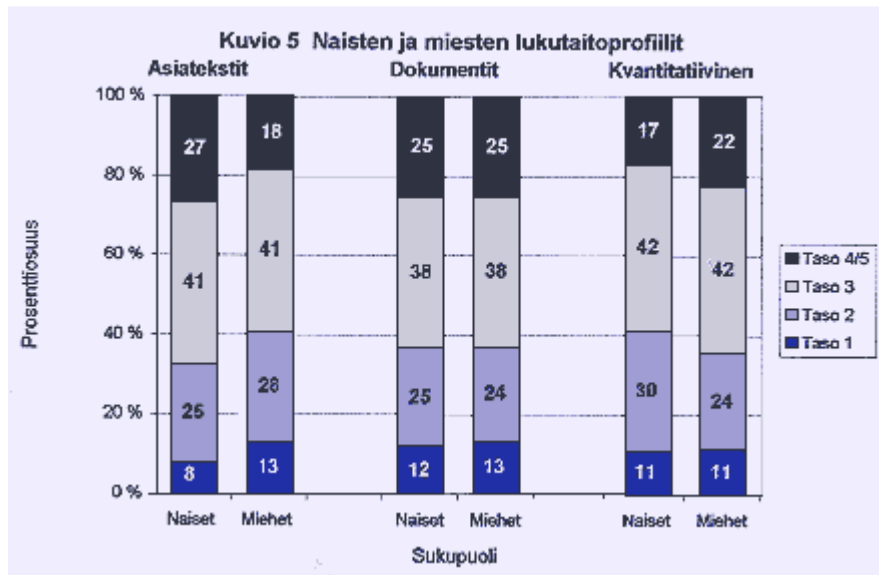

Kuvio 4c Kvantitatiivinen lukutaito ikäryhmittäin

Naisten ja miesten lukutaidon taso on yhtä hyvä mutta taitoprofiilit erilaiset

Sukupuolierot osoittautuivat lukutaidon tasossa Suomessa melko vähäisiksi, *asiatekstien lukutaidossa naisten ja kvantitatiivisessa lukutaidossa miesten eduksi*. Dokumenttien käytössä ei eroja juuri ollut (kuvio 5). Kansainvälisesti tarkasteltuna tilanne oli Suomessa ja muissakin Pohjoismaissa varsin tasa-arvoinen siinä mielessä, että naiset menestyivät paremmin asiatekstien lukemisessa, miehet taas matematiikan soveltamisessa. Keski-Euroopassa - Belgiassa, Isossa-Britanniassa, Portugalissa, Saksassa ja Sveitsissä - miehet menestyivät kaikilla osa-alueilla naisia paremmin.

Työ - ja etenkin tietotyö - vaatii ja opettaa lukutaitoa

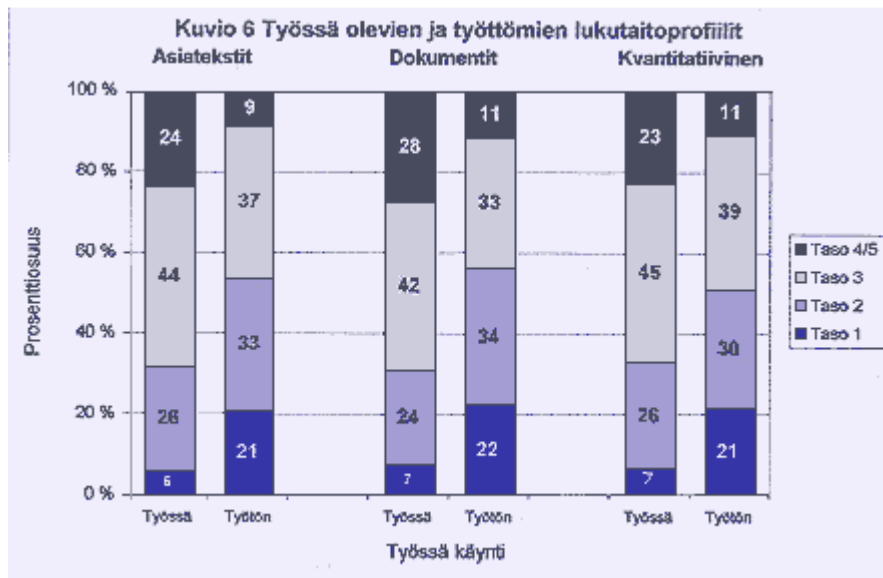
Työelämän lukutaitovaatimukset olivat monipuoliset ja samansuuntaiset kaikissa vertailumaissa. Raportit, kirjeet, muistiot, artikkelit, käsikirjat, ohjeet, laskut ja budjetit olivat yleisimpiä työhön liittyviä luku- ja kirjoitustehtäviä sekä Suomessa että muualla. Tekstien lukemis- ja kirjoittamistarve vaihteli kuitenkin ammattialoittain ja ammateittain. Eniten erilaisia luku- ja kirjoitustehtäviä oli johtavassa asemassa olevilla ja tietotyötä tekevillä mutta myös toimisto- ja asiakaspalvelutyössä. *Mitä useammin erilaisia tekstejä joutui työssään lukemaan tai laatimaan, sen parempi ja monipuolisempi oli lukutaito*. Tilanne oli samansuuntainen muissakin arviointiin osallistuneissa maissa. Pohjoismailla oli kuitenkin tyypillistä, että myös vähän koulutetut ammattiryhmät menestyivät arvioinnissa kohtalaisen hyvin.

Lukutaidolla on yhteyttä työllistymiseen ja työssä menestymiseen

Paitsi työtehtävissä menestymiseen lukutaidolla oli yhteyttä myös työllistymiseen. Suomessakin *työttömien lukutaito oli selvästi heikompi kuin työssä olevien* (kuvio 6). Tulokset osoittivat myös, että heikoilla lukijoilla oli suurempi riski joutua

työttömäksi kuin muilla. Työttömyysriski vaihteli kuitenkin osallistujamaissa riippuen maan työllisyystilanteesta. Vertailumaista suurin työttömäksi joutumisen riski oli heikoilla lukijoilla Suomessa, Irlannissa ja Belgiassa, joissa työttömyysaste oli korkea.

Lukutaidon hyötyä on tutkimuksessa tarkasteltu myös tuloihin vaikuttavana tekijänä. Tulokset osoittivat, että *lukutaidolla ja lukemisaktiivisuudella on oma merkityksensä palkkatulojen selittäjänä*, vaikka vaikutukset ovat pääasiassa välillisiä. Vahvimmat selittäjät löytyivät sukupuolesta, iästä ja sen mukana tuomasta työkokemuksesta sekä koulutustasosta, joka heijastuu myös ammatissa ja työtehtävissä. Merkitseväksi palkkatason selittäjäksi nousi myös tietokoneen käytön monipuolisuus ja aktiivisuus.

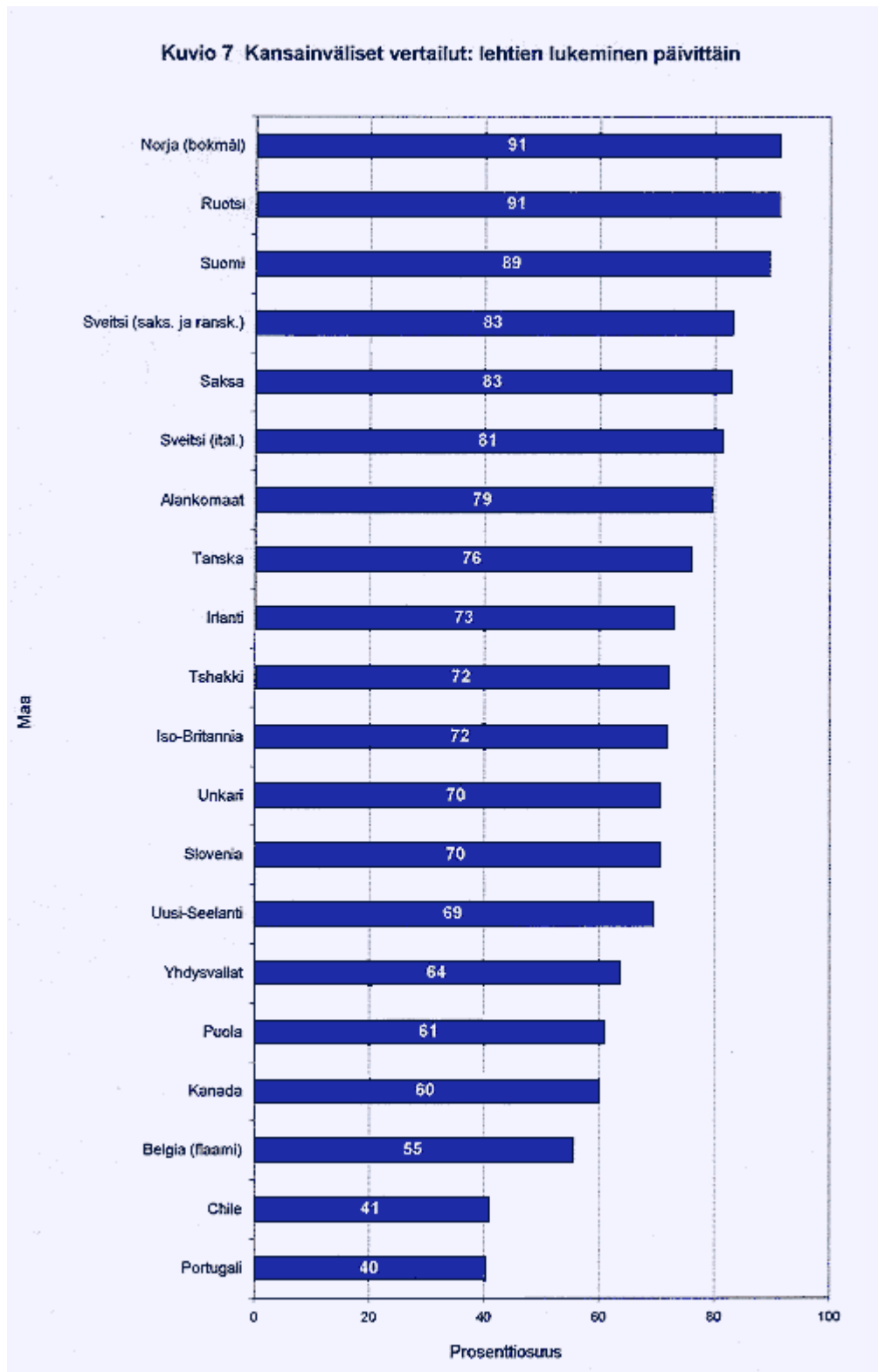
Lukutaito kehittyy vapaa-ajan ympäristöissäkin

Työympäristöjen ohella myös vapaa-ajan oppimisympäristöt osoittautuivat lukutaidon monipuolistumisessa merkityksellisiksi. Kotikirjasto ja kirjojen lukeminen vapaa-aikana oli yhteydessä lukutaidon tasoon. Erityisesti *kotikirjaston niukkuus ja se, ettei kirjoja lukenut lainkaan vapaa-aikana, näkyi heikkona lukutaitona* kaikilla osa-alueilla.

Myös yleinen kirjasto tarjoaa suomalaisessa kulttuurissa tärkeän lukuympäristön ja mahdollisuuden monipuolisen lukutaidon kehittämiseen kaikille kansalaisille. Suomalaiset olivatkin vertailumaiden joukossa *kaikkein aktiivisimpia kirjaston käyttäjiä*. Lähes puolet aikuisväestöstä kävi kirjastossa vähintään kerran kuukaudessa. Aktiivisimpia olivat nuoret opiskelijat, hyvin koulutetut ja naiset. Suomen ohella Tanskassa, Uudessa-Seelannissa, Alankomaissa ja Ruotsissa kirjastot ovat aikuisten suosiossa.

Myös *sanomalehti kuuluu lähes jokaisen suomalaisen aikuisen arkeen*. Suomalaiset ovatkin muiden pohjoismaalaisten tavoin säännöllisiä lehdenlukijoita (kuvio 7). Vain ruotsalaiset ja norjalaiset olivat vielä aktiivisempia. Sanomalehti oli hyvin tasa-arvoinen myös lukumateriaalina, sillä sekä heikot että hyvät lukijat

kaikissa ikäryhmissä seuraavat maailman tapahtumia ja etenkin oman paikkakunnan uutisia sanomalehdestä. Vaikka verkkolehtiäkin luettiin, vain harvat olivat päivittäisiä lukijoita.

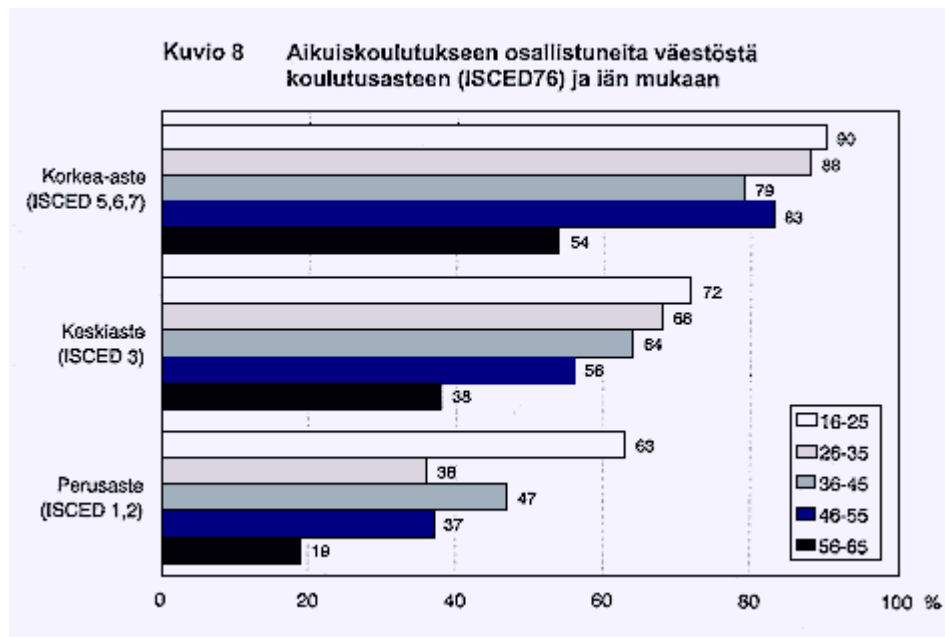
Aikuiskoulutus aktiivista mutta kasautuvaa

Aikuiskoulutus on Suomessa aktiivista. *Aikuiskoulutukseen oli osallistunut meillä arviointia edeltävän vuoden aikana yli puolet aikuisväestöstä*, mikä on suurempi osuus kuin missään muussa vertailumaassa. Vaikka muutkin Pohjoismaat ovat aktiivisia aikuiskouluttajia, suomalaiset ja tanskalaiset osallistuivat koulutukseen eniten.

Aikuiskoulutus oli enimmäkseen työnantajan järjestämää henkilöstökoulutusta, jonka keskeisin tavoite oli ammatissa ja työtehtävissä kehittyminen. Suurin osa koulutukseen osallistuneista koki koulutuksen hyödylliseksi työtehtäviensä kannalta. Suomalaiselle aikuiskoulutukselle oli kuitenkin tyypillistä *myös omasta kiinnostuksesta viriävä oma-aloitteinen koulutus* useammin kuin muualla.

Suurimmaksi ongelmaksi havaittiin *opetustuntien vähäinen määrä*. Suurin osa aikuiskoulutuksesta oli näet varsin lyhytkestoista. Erityisesti pienten yritysten henkilöstökoulutus oli vähäistä. Aktiivisimmin aikuiskoulutusta järjestivät suuret yritykset.

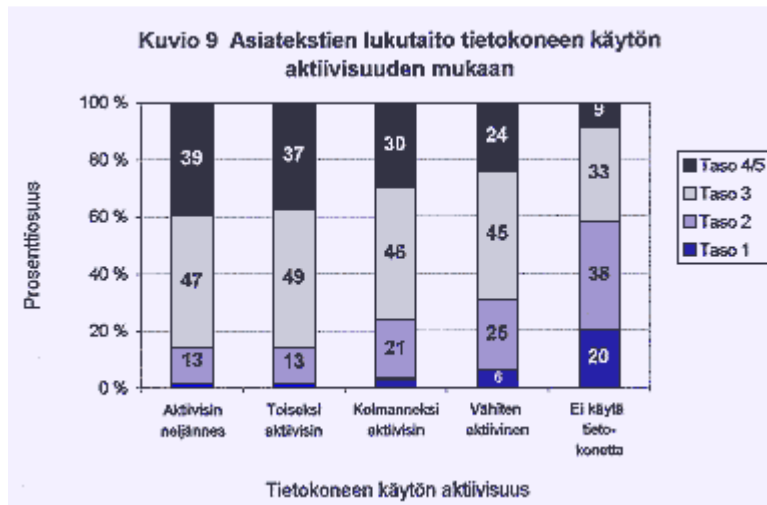
Vaikka vähiten koulua käyneiden ja heikoimman lukutaidon omaavien toivoisi hakeutuvan aktiivisimmin koulutukseen, näin ei kuitenkaan todellisuudessa ollut, vaan *pisimmälle koulutetut ja hyvän lukutaidon saavuttaneet osallistuivat innokkaimmin aikuiskoulutukseen*. (kuvio 8)

Tietotekniikan monipuoliset käyttäjät parhaita lukijoita

Lukutaitoa voi vahvistaa ja monipuolistaa myös teknologian tukemissa työ- ja vapaa-ajan ympäristöissä. Tutkimustulokset osoittivat, että *mitä monipuolisempaa ja aktiivisempaa käyttö oli, sitä parempi ja monipuolisempi oli myös lukutaito*. Selvin ero oli kuitenkin niiden ryhmien välillä, jotka yleensä käyttivät tietokonetta, ja niiden välillä, jotka eivät käyttäneet tietokonetta lainkaan.

Tietotekniikan aktiivinen käyttö ei vienyt lukutaitoa eikä se vienyt lukuharrastustakaan, sillä kirjoja lukivat eniten aktiivisimmat tietokoneiden käyttäjät ja vähiten ne, jotka eivät käyttäneet tietokonetta lainkaan. (kuvio 9)

Kotiseudun ja asuinpaikan merkitys

Lukutaidon taso vaihteli eri alueilla. Taso oli korkein pääkaupunkiseudulla. Melko korkea taitotaso oli myös muualla Etelä-Suomessa, Länsi-Suomessa ja Oulun läänissä. Matalin lukutaidon taso oli Itä-Suomen ja Lapin lääneissä. *Tasoerot eivät kuitenkaan selity alueiden erilaisuudella vaan ensisijaisesti koulutustason ja ikärakenteen eroilla*. Itä-Suomen ja Lapin lääneissä on eniten pelkän perusasteen ja vähiten korkeakoulututkinnon suorittaneita. Pääkaupunkiseudulla on nuoria aikuisia eniten; Itä-Suomessa taas vanhin ikäryhmä on keskimääräistä suurempi.

Kaupungeissa asuvien lukutaito osoittautui jonkin verran korkeampitasoiseksi kuin maalla asuvien, vaikka suurin osa näistäkin eroista selittyi koulutustason eroilla, sillä maaseudulla asuu suhteellisesti enemmän pelkän perusasteen suorittaneita kuin kaupungeissa.

Polarisoitumisen ja syrjäytymisen uhka

Suomalaisista aikuisista kaksi kolmasosaa selviää tietoyhteiskunnan työlle ja oppimiselle asettamista lukutaitovaatimuksista, mikä on kansainvälisesti varsin hyvä tulos. Yksi kolmasosa aikuisväestöstä tarvitsee kuitenkin nykyistä paremman lukutaidon elinikäisen oppimisen ja etenkin omaehtoisen opiskelun

onnistumiseksi. Aikuisväestöstä 15 prosentilla eli noin puolella miljoonalla aikuisella on kuitenkin lukutaidossaan ainakin jollakin osa-alueella vakavia puutteita. *Puutteellinen lukutaito näyttää vahvasti liittyvän syrjäytymisriskiin.*

Ne, joilla on vahva muodollinen koulutus ja jo sen mukanaan tuoma hyvä ja monipuolinen lukutaito, opiskelevat innokkaasti myös uusia asioita, käyvät kirjastossa ja lukevat kirjoja vapaa-aikanaan. He kuuluvat nuorimpiin ikäluokkiin. He hyödyntävät monipuolisesti myös tietotekniikkaa, osallistuvat aikuiskoulutukseen ja ovat aktiivisia erilaisissa kulttuuriharrastuksissa. He työllistyvät hyvin ja kehittävät lukutaitoaan edelleen myös työtehtävissä, joihin sisältyy monenlaista lukemista, kirjoittamista ja matematiikkaa soveltavia tehtäviä. He menestyvät työssään ja heidän palkkatasonsa on keskimääräistä korkeampi. He innostavat myös lapsiaan koulutukseen ja tarjoavat heille rikkaan ja monipuolisen kotikulttuurin ja uskon omiin oppimismahdollisuuksiinsa, joka kantaa seuraavaa sukupolvea edelleen hyviin tuloksiin.

Vähiten koulutetut ja heikoimman lukutaidon omaavat taas osallistuvat vähiten aikuiskoulutukseen. Heidän joukossaan on myös eniten niitä, jotka ovat työttömänä tai työssä perinteisillä ja heikosti työllistävillä aloilla ja tehtävissä, joihin luku- tai kirjoitustaitoa ei kovinkaan paljon tarvita. He työskentelevät pienissä yrityksissä, jotka eivät ole aktiivisia henkilöstökoulutuksessaan. He ovat useimmiten keski-ikäisiä tai sitä vanhempia, jotkut jo eläkkeellä. He eivät lue vapaa-aikanaan kirjoja, jotkut eivät edes lehtiä. Televisiota he kuitenkin katsovat useita tunteja päivässä. Myös radiota he kuuntelevat paljon. Heidän joukossaan on myös niitä, jotka eivät koskaan käy kirjastossa, vaikka heillä ei kotonakaan ole kuin muutamia kirjoja. He eivät harrasta kulttuuria eikä heillä ole mahdollisuutta hyödyntää tietotekniikkaa työssä tai vapaa-aikana. He osallistuvat hyvin harvoin yhteiskunnalliseen toimintaan. He eivät usko koulutuksen voimaan eivätkä vahvista lastensakaan uskoa oppimis- ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa.

Suomalaisen koulutuspolitiikan lähtökohtana on kuitenkin pyrkimys korkeaan koulutus- ja sivistystasoon sekä opiskelumahdollisuuksien luomiseen koko väestölle iästä, sukupuolesta, kotiseudusta, asuinpaikasta ja kodin sosioekonomisesta tasosta riippumatta. Tavoitteena on yhä koko väestön koulutus- ja osaamistason nostaminen ja erityisesti syrjäytymisen ehkäiseminen. Myös tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että ne maat, jotka huolehtivat parhaiten heikoimman väestönosan koulutuksesta ja oppimisedellytysten vahvistamisesta, menestyvät parhaiten koko kansakunnan kasvuedellytyksiä arvioitaessa sekä taloudellisesti, sosiaalisesti että kulttuurisesti (Literacy in the information age 2000). Osaamista ja menestymistä ei tulisikaan arvioida vain taloudellisen tai yhteiskunnallisen hyödyn kannalta, vaan ennen kaikkea yksilöiden elämänlaadun, kulttuurisen rikkauden ja identiteetin vahvuuden sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

OPETUSMINISTERIÖ

